

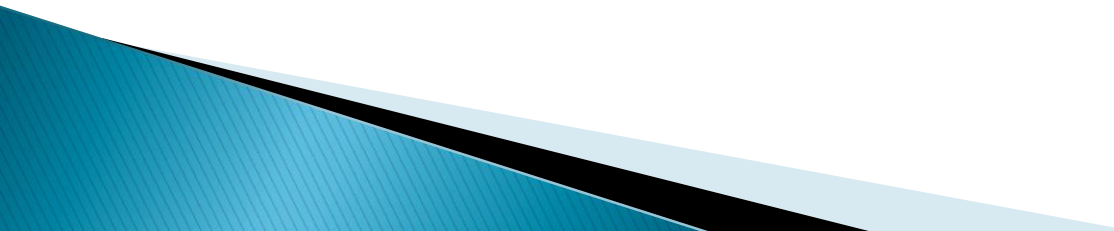
ЄВРОПЕЙСЬКЕ
МОВОЗНАВСТВО к.ХVІ–ХVІІІ
СТОЛІТТЯ.
ЗАРОДЖЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-
ІСТОРИЧНОГО
МОВОЗНАВСТВА

- ▶ 1. ЄВРОПЕЙСЬКІ ГРАМАТИКИ І СЛОВНИКИ К. XVI–XVIII СТ.
- ▶ Доба накопичення фактичного матеріалу.
- ▶ Перший словник – **4-томний словник** російського мандрівника й природознавця Петра Симона Палласа «Сравнительные словари всех языков и наречий» (272 мови ⊂ Азія, Європа + трохи Африки та Америки).
- ▶ Друга праця – книга іспанського ченця Лоренца-Ервас-і-Пандуро, опублікована італійською, а згодом іспанською мовою «*Каталог відомих мов і народів*» (описано бл. 300 мов народів Америки, Азії, Європи).

- ▶ Останній в найвидатніший словник подібного типу – **«Мітрідат, або загальне мовознавство»** німця **Фрідріха фон Аделунга** («Отче наш» – 500 мовами).
- ▶ У 4-х томах. Закінчив працю після смерті Аделунга Фатер.
- ▶ Класифікація мов – за географічним принципом:
- ▶ I том – Азія, II – Європа, III.1 – Африка, III.2 – Південна Америка, III.3 – Середня й Північна Америка, IV – додатки й виправлення.

- ▶ **Шведське мовознавство: Страленберг** (характеристика і класифікація мов півн.-східної Європи та Азії).

- ▶ **Франція: Дю Канж** (тритомний словник середньовічної латини)
- ▶
- ▶ **Анонімний рукописний словник 1 пол.XVIII ст.,** де 2700 реєстрових латинських слів перекладені новогрецькою, турецькою, татарською, вірменською, українською, румунською мовами.
- ▶
- ▶ **XVII–XVIII ст. – початок розвитку етимології >** спроби укладання етимологічних словників:
 - ▶ 1) етимологічний словник французької мови Жюльєна Менажа (1650);
 - ▶ 2) «Початки італійської мови» Феррарі (1676).

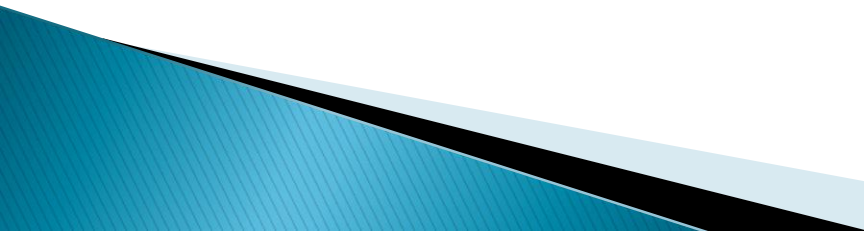
- ▶ Існувало кілька спроб укласти універсальні та раціональні граматики:
 - ▶ **1650** – «Грамматика загальної мови» Філіпе Лаббе (в основі – латина)
 - ▶ **1660** – «Грамматика загальна і раціональна» Антуана Арно і Клода Лансло.
-

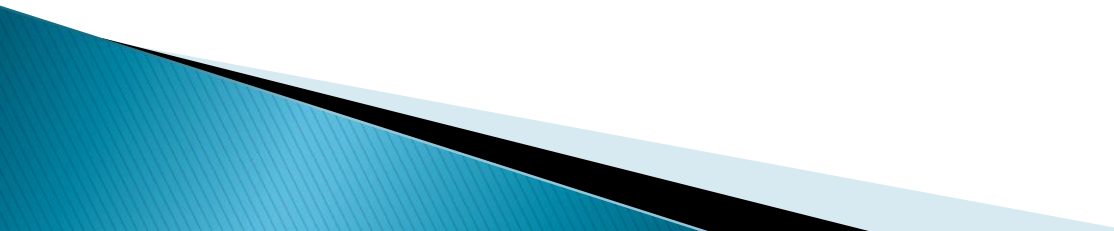
- ▶ 2. СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКА ЛІНГВІСТИКА К. XVI–XVIII СТ.
- ▶ СЛОВНИКИ
- ▶ Польсько–латинсько–литовський К.Шірвідаса (1629)
- ▶ Німецько–латинський Г.Мацеліса (1638)
- ▶ Тлумачний словник грузинської мови Сулкана–Саба–Орбеліані
- ▶ Словник латинської мови Стендера й Ланге.

- ▶ Найвизначніше досягнення XVIII ст. – «Словарь Академии Российской» (1789–1794).
- ▶ У ньому небагато слів із народної мови, із професійної та діалектної лексики, ще менше слів іноземного походження.
- ▶ Добір реєстрових слів і стиліст. норм їх уживання підпорядковано теорії трьох стилів М.Ломоносова, який разом із К.Кондратовичем і Таубертом визначав і принцип розташування слів не за алфавітом, а за кореневими гніздами слів.

▶ Візантійське мовознавство.

- ▶ 1. Граматика «Адельфотес» (Львів 1519), її джерела:
 - ▶ – грецька граматика К.Ласкариса
 - ▶ – граматика Ф.Меланктона
- ▶ Надрукована двома мовами – грецькою і слов'янською. Вона вже називалася не «граматикія», а «граматика».
- ▶ Поділ звуків на «гласные» та «согласные»
- ▶ 8 частин мови, 5 відмінків:
 - ▶ 1) именовный
 - ▶ 1) родный
 - ▶ 3) дательный
 - ▶ 4) виновный
 - ▶ 5) звательный

- ▶ 2 пол. XVIII ст. – «Российская грамматика» М.Ломоносова (1755)
 - ▶ 6 розділів:
 - ▶ Загальні проблеми граматики
 - ▶ Фонетика
 - ▶ Синтаксис
 - ▶ Орфографія
 - ▶ Словотвір
 - ▶ Словозміна
 - ▶ Метод – емпіричний (досвідний)
 - ▶ Виділив три головні російські діалекти
-

- ▶ **Україна:**
 - ▶ Граматика Лаврентія Зизанія
 - ▶ Граматика Мелетія Смотрицького
 - ▶ Граматика Івана Ужевича (вперше – власне українською мовою).
-

- ▶ **3. ЗАРОДЖЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНО–ІСТОРИЧНОГО МОВОЗНАВСТВА**
- ▶ Вирішальну роль у виокремленні мовознавства в окрему галузь людських знань – 2 чинники:
 - ▶ пробудження національного життя;
 - ▶ відкриття порівняльно–історичного методу дослідження.
- ▶
- ▶ **Передумови:**
- ▶ Накопичений протягом XVI–XVIII століть багатий фонетичний матеріал із різних мов світу.
- ▶ Цей матеріал підказав ученим ідею порівняльного, а згодом і порівняльно–історичного дослідження цих мов.

- ▶ **До того:**
- ▶ XI ст. – Махмудааль Кашгарі (проблема спорідненості мов)
- ▶ XIV ст – Данте Аліг'єрі (французьку, провансальську та італійську мови включив до романських мов)
- ▶ 1538 – Постеллус, «Про спорідненість мов» (загальні міркування про класифікацію мов за їх походженням)
- ▶ 1571 – Ян Благослов: слов'янська мова – загальна мова, ділиться на чехів, поляків, хорватів та Русь.
- ▶ 1584 – Адам Богорич: спорідненість між мовами московитів, русинів, поляків, богемів, лужиців, догматів і кроатів.

- ▶ Серйозна спроба класифікувати європейські мови – XVI ст.:
- ▶ Скалігер «Розвідка про мови європейців»
- ▶ Е.Гішар «Етимологічна гармонія мов»
- ▶ Г.Лудольф «Российская грамматика»
- ▶
- ▶ **Міколас Літуанус**: спорідненість литовської й латиської мов (бл. 100 схожих слів)
- ▶ **Іван Ужевич (1643)**: порівняв мову своєї граматики з латинською й церковнослов'янською + із мовою поляків, русинів, іноді – з мовою богемів, моравів тощо.

- ▶ Ширша класифікація, хоч і не зовсім точна, – 1646 р., Г.Лейбніц.
- ▶ *Арамейська група мов* (⊆ семітські мови)
- ▶ *Яфетична група мов*: скіфські (⊆ фінська, тюркські мови, монгольська, слов'янські мови) та кельтські (⊆ кельтська та ін. європейські мови).
- ▶ **Франциск Юніус**: спорідненість англійської мови з французькою, нідерландською, німецькою, скандинавськими, готською мовами.
- ▶ **Джордж Хікс**: продовжив роботу Юніуса.

- ▶ XVIII століття.
- ▶ Голландець Ломберт Тен-Кате:
- ▶ Історична спорідненість між готською, німецькою, англійською та ісландською мовами («Вступ до вивчення благородної частини нижньонімецької мови»)
- ▶
- ▶ Філіп-Іоганн Страленберг. поділив мови Півн.Європи, Сибіру та Півн.Кавказу на 6 класів:
 - ▶ 1) фінно-угорські
 - ▶ 2) мови півн.-тюркських народів
 - ▶ 3) самоїдські мови
 - ▶ 4) монгольські, маньчжурські, тибетські мови
 - ▶ 5) тунгуські та палеоазійські
 - ▶ 6) гірські мови Кавказу

- ▶ *Ф.Рухіч*: спорідненість литовської, латиської та пруської мов («Литовсько–німецький та німецько–литовський словник»).
- ▶
- ▶ *М.Ломоносов*:
 - ▶ 1) слов'янські мови (⊃ рос., пол., болг., серб., чес., словац., вєнедська /лужицька/, моравська /ст.сл./);
 - ▶ 2) рос. мова ближча до болгарської, аніж до польської мови;
 - ▶ 3) слов'янські мови споріднені з балтійськими;
 - ▶ 4) на основі аналізу числівників від 1 до 10 – поняття про спорідненість/неспорідненість мов;
 - ▶ 5) спорідненість мов – це походження близьких за словниковим складом і граматичною будовою від єдиного спільного джерела.
 - ▶ Уперше Ломоносов визначив спорідненість індоєвропейських мов.

- ▶ **Йозеф Добровський** (чех) Уперше класифікував слов'янські мови, поділивши їх на три групи:
 - ▶ – півд.-слов.
 - ▶ – зах.слов.
 - ▶ – сх.слов.
- ▶ **Шамуель Дьярматі:**
 - ▶ Уперше довів, що угорська мова споріднена з фінською та з мовами народів Уралу (угорці у VIII ст. прийшли звідти до Дунаю)
- ▶ **Керду:** залучив до порівняльно-історичних студій санскрит і довів його спорідненість із європейськими мовами. Дав початок ідеї про праіндоєвропейську мовну спільність.